

WIESŁAW DZWONKOWSKI

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej — Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie

Perspektywy rynku skrobi i produkcji ziemniaków skrobiowych w kontekście zmian Wspólnej Polityki Rolnej

Outlook for the starch market and the production of starch potatoes in Poland in the view of changes in Common Agricultural Policy

Skrobia ma wszechstronne zastosowanie zarówno dla celów spożywczych, jak i przemysłowych. Popyt na produkty skrobiowe charakteryzuje się systematycznym wzrostem, ale w jego zaspokajaniu coraz mniejszą rolę odgrywa skrobia ziemniaczana, gdyż przegrywa ona konkurencję ze skrobią produkowaną ze zbóż. Dotychczas produkcja skrobi ziemniaczanej, w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, była ściśle regulowana i finansowo wspierana. Od sezonu 2012/13 przestają obowiązywać kwoty produkcyjne oraz zostaje wprowadzony pełny decoupling dotychczasowych płatności. Wprowadzenie tych zmian będzie mieć niekorzystne skutki dla sektora. Nastąpi wzrost cen surowca, a w konsekwencji wyższe będą koszty produkcji skrobi ziemniaczanej. Spowoduje to dalszy spadek jej konkurencyjności, zmniejszenie popytu i w konsekwencji ograniczenie produkcji skrobi ziemniaczanej i ziemniaków skrobiowych w Polsce. Prawdopodobnie dojdzie do koncentracji i przyspieszonej restrukturyzacji sektora. Zmniejszy się liczba firm produkujących skrobię i plantatorów uprawiających ziemniaki skrobiowe. Skutki nowych zasad funkcjonowania tego rynku w najbliższych latach są jednak dużą niewiadomą i stanowią duże wyzwanie dla tego sektora.

Słowa kluczowe: płatności niezwiązane, skrobia, WPR, ziemniaki

Starches can be used for food as well as for industrial purposes. The demand for starch products show a systematic increase but the share of potato starch in the market is declining because it is less competitive than cereal starches. So far the production of potato starch within the CAP legal framework was strictly regulated and supported. From the 2012/13 season onwards production quotas are abolished and full decoupling is implemented. That means total liberalisation of the market but the expected outcomes are rather adverse. The prices of raw material would increase and, in consequence, so would the production cost of potato starch. It will be mirrored in further decline of competitiveness and thus reduction of demand and a fall in production of potato starch and starch potatoes in Poland. The reform will speed up the processes of restructuring concentration within the sector. The number of starch producers and the producers of starch potatoes is likely to decline. However, the outcomes of new regulations in coming years are uncertain and create a serious challenge for the sector.

Key words: CAP, decoupled payment, potato, starch

WSTĘP

Skrobia jest naturalnym odnawialnym biopolimerem, występującym w przyrodzie w wielu roślinach, ale przede wszystkim w bulwach ziemniaków i w zbożach. Z technologicznego punktu widzenia najlepszym surowcem wyjściowym do produkcji produktów skrobiowych jest skrobia ziemniaczana (Nowotny, 1972; Leszczyński, 2004). Budowa fizyczna i chemiczna czyni ją podatną na modyfikację różnymi czynnikami, fizycznymi i chemicznymi. Podatność na różne modyfikacje czyni skrobię bardzo interesującym surowcem, dodatkiem lub komponentem w wielu zastosowaniach przemysłowych. Skrobia zbożowa jest jednak konkurencyjnym cenowo i praktycznie w pełni zastępowalnym produktem w stosunku do skrobi ziemniaczanej (Dzwonkowski, 2005). Główne zastosowania skrobi ziemniaczanej i jej modyfikatów można podzielić na dwie zasadnicze grupy:

- przemysłowe (techniczne),
- w przemyśle spożywczym.

Do grupy przemysłowe (techniczne) zalicza się głównie zastosowanie skrobi w produkcji papieru, w celu uzyskania właściwej gładkości powierzchni, zadrukowalności, bieli, wytrzymałości mechanicznej papieru, a także zmniejszenia uciążliwości ścieków poprodukcyjnych. Zużycie skrobi w produkcji papieru wynosi ok. 10% masy papieru, w produkcji tektury falistej stanowi to ok. 3%. Powoduje to, że przemysł papierniczy jest jednym z największych odbiorców skrobi i produktów skrobiowych (Bourne, 2002).

W przemyśle włókienniczym skrobia stosowana jest jako klejonka do przędzy w celu umożliwienia jej podania na krosna. W procesie oklejania skrobia nadaje przędzy odporność na strzępienie i odpowiednią wytrzymałość mechaniczną. Do tego stosuje się modyfikaty takie jak: skrobie utlenione, skrobie hydrolizowane, estry i etery skrobiowe, dekstryny, a także kompozycje wyżej wymienionych modyfikatów. W przemyśle hutniczym w odlewnictwie niezbędnym środkiem wiążącym masy formierskie są priodekstryny o różnym stopniu degradacji. Stosując jako surowiec takie modyfikaty skrobiowe jak: dekstryny, skrobie utlenione, skrobie estryfikowane i eteryfikowane, skrobie hydrolizowane, a także hydrolizaty skrobiowe można otrzymać szeroką gamę biodegradowalnych klejów stosowanych do sklejaniania papierów i tektur, naklejania etykiet, powlekania taśm klejących, produkcji worków papierowych i innych.

Jeszcze szersze zastosowanie ma skrobia i jej pochodne w przemyśle spożywczym i w farmacji. Wykorzystuje się jej naturalne właściwości tworzenia żeli i zagęszczania i używa się jej w postaci natywnej (nieprzetworzonej). W większości przypadków skrobia stosowana jest jednak w postaci przetworzonej. W przemyśle spożywczym i w farmacji skrobia jest stosowana do nadawania produktom odpowiedniej tekstury, wyglądu, wilgotności, konsystencji i trwałości w trakcie przechowywania. Dodatek skrobi lub preparatu skrobiowego pozwala na osiągnięcie przeciwstawnych celów takich jak np. wiązanie i dezintegracja, pulchność i zagęszczanie, klarowność i mętność: utworzona tekstura może być krótka lub długa, gładka lub papkowata, miękka lub krucha.

Osobną grupą produktów spożywczych otrzymywanych ze skrobi są jej hydrolizaty. W tej grupie podstawowymi produktami są syropy skrobiowe (glukozowe, maltozowe) oraz

glukoza. Stosowane są one jako komponenty mas cukierkowych, dodatki do pieczywa oraz środki słodzące i pomocnicze w produkcji żywności (Thys, Dorys, 1998). W chwili obecnej mają one największe znaczenie, również wzrost zapotrzebowania w tej grupie produktów jest największy .

REGULACJE I ROZWÓJ RYNKU SKROBI ZIEMNIACZANEJ W UE I W POLSCE

Unia Europejska jest największym producentem skrobi ziemniaczanej na świecie. W innych rejonach świata produkuje się jej niewiele (Japonia, Chiny). Ziemniaki przegrywają konkurencję jako surowiec do produkcji skrobi z takimi surowcami jak kukurydza czy pszenica. Przyczyny mniejszej konkurencyjności ziemniaków jako surowca do produkcji skrobi to m.in.: krótki okres kampanii produkcyjnej, stosunkowo wysokie koszty surowca, kłopoty z utylizacją odpadów i wysokie zużycie wody. Z kolei podstawową zaletą jest to, że w porównaniu z innymi surowcami otrzymuje się skrobię wyższej jakości. Silny rozwój branży ziemniaczanej w UE oraz duże znaczenie ziemniaków jako surowca do produkcji skrobi, przy istotnym udziale przetwórstwa skrobiowego w rozdysponowaniu zbiorów ziemniaków jest konsekwencją szczególnych regulacji unijnych.

Wyróżnia to sektor skrobiowy w UE w stosunku do większości innych producentów, gdyż udział skrobi z ziemniaków w bilansie „skrobiowym” ogółem jest zdecydowanie większy niż w innych krajach czy rejonach świata. W ujęciu globalnym na skrobię ziemniaczaną przypada ok. 3–4% łącznej produkcji skrobi, natomiast w krajach UE udział ten wynosi 15–20%.

Rynek skrobi ziemniaczanej należy do rynków ściśle regulowanych i jednocześnie finansowo wspieranych, zarówno na etapie produkcji surowca, jak i jego przetwórstwa na skrobię (Dzwonkowski, 2007). W ramach obowiązującej Wspólnej Polityki Rolnej stosowano następujące instrumenty regulacji i wspierania tego rynku:

- kwoty produkcyjne skrobi ziemniaczanej,
- ceny minimalne ziemniaków skrobiowych,
- dopłaty uzupełniające dla producentów ziemniaków skrobiowych (związane i niezwiązane z produkcją).
- dopłaty produkcyjne dla producentów skrobi ziemniaczanej,
- regulacje handlowe, w tym system licencji importowych i eksportowych oraz refundacje eksportowe,
- subwencje do skrobi używanej do dalszego przerobu na obszarze UE.

Ocena dotychczasowego systemu funkcjonowania i regulacji rynku skrobi ziemniaczanej w ramach przeprowadzonej analizy całego WPR (tzw. Health Check) skłoniła Komisję Europejską do daleko idących zmian w tym sektorze (Czyżewski, Poczta-Wajda, 2011). Od sezonu 2012/13 przestają obowiązywać kwoty produkcyjne na skrobię ziemniaczaną i cena minimalna na ziemniaki skrobiowe. Zostaje wprowadzony pełny decoupling, czyli całkowite oddzielenie od produkcji dopłat uzupełniających dla plantatorów ziemniaków skrobiowych, również zlikwidowano dopłaty produkcyjne dla producentów skrobi. Refundacje eksportowe i subwencje do skrobi używanej do dalszego przerobu na cele niespożywcze przestały obowiązywać już 2007 roku. Wprowadzenie

proponowanych przez Komisję Europejską zmian w funkcjonowaniu rynku skrobi ziemniaczanej, de facto oznacza jego pełne urynkwienie (Duval, 2010)

Produkcja skrobi ziemniaczanej w UE-27 w ostatnich latach wynosiła ok. 1,71 mln ton rocznie, z tego 92% przypada na UE-15, a niespełna 8% na nowe kraje członkowskie. Kwota produkcyjna na skrobię ziemniaczaną, która dla całej UE-27 wynosi niespełna 1,95 mln ton, jest wykorzystywana średnio w ok. 88%, w tym w ponad 90% w UE-15 i w niespełna 75% w UE-12. Spośród krajów UE-12 obecnie tylko w Polsce, Czechach i na Łotwie produkuje się skrobię ziemniaczaną. Po wstąpieniu Polski do UE średni poziom wykorzystania kwoty produkcyjnej przez nasz kraj kształtuje się poniżej 75%, a w Czechach wynosi ok. 88%.

Produkcja skrobi w Polsce, wynosząca średnio w ostatnich latach ok. 105 tys. ton, stanowi ok. 6% jej produkcji ogółem w UE (tab. 1) .

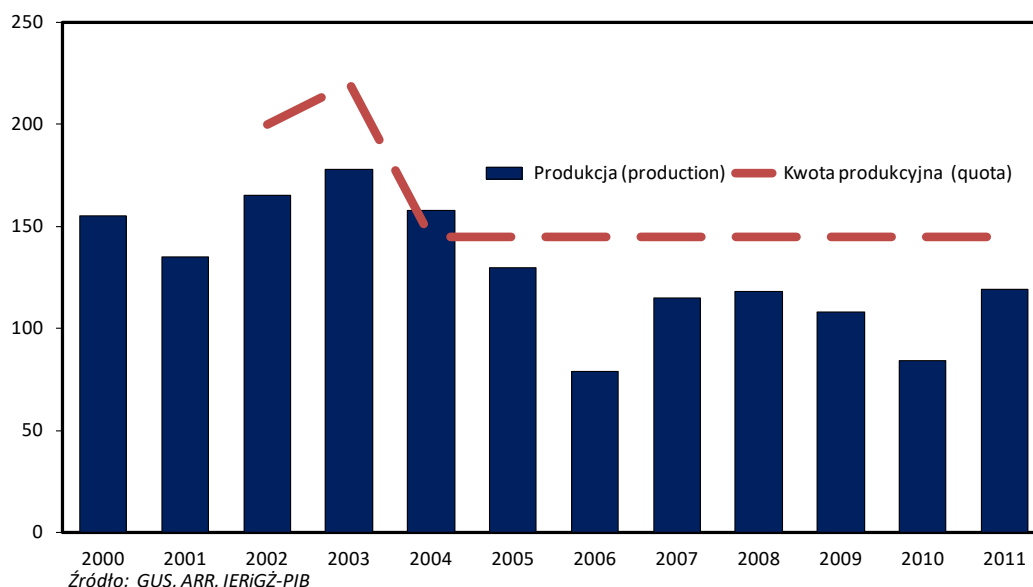
Tabela 1

Produkcja skrobi i wykorzystanie kwot produkcyjnych w UE-27 (tys. ton)
Production of starch and using of quota in EU-27 (thousands of tons)

Wyszczególnienie Item	Kwota Quota	Produkcja Production 2007–2010	Wykorzystanie kwoty Using of quota %
Niemcy — Germany	656,3	592,8	90,3
Holandia — Netherlands	507,4	444,5	87,6
Francja — France	265,4	241,0	90,8
Dania — Denmark	168,2	157,7	93,7
Austria — Austria	47,7	40,7	85,2
Szwecja — Sweden	62,1	54,8	88,3
Finlandia — Finland	53,2	41,9	78,8
Razem Total UE-15	1762,1	1573,3	89,3
Czechy — Czech Republic	33,7	29,8	88,5
Łotwa — Latvia	5,8	2,3	40,3
Polska — Poland	145,0	105,3	72,6
Razem Total UE-12	186,6	1374	73,6
Razem Total UE-27	1948,8	1710,7	87,8

Zródło: Komisja Europejska, obliczenia własne
 Source: European Commission, own calculations

Obowiązujący system regulacji rynku skrobi ziemniaczanej spowodował ustabilizowanie jej produkcji w Polsce na poziomie o 40–45% niższym niż przed akcesją Polski do UE oraz o 20–30% poniżej kwoty produkcyjnej. Począwszy od 2006 r. zakłady produkujące skrobię ziemniaczaną mają coraz większe kłopoty z pozyskaniem wystarczającej ilości ziemniaków do przerobu i na ogół nie było to bezpośrednio związane z systemem regulacji tego sektora. W 2006 r., z powodu dramatycznego spadku plonów (susza) i obniżenia zawartości skrobi w ziemniakach przynajmniej o 3 pkt. proc., zakłady wykorzystały przysługujące im limity produkcyjne średnio w ok. 55%, a produkcja skrobi ziemniaczanej wyniosła zaledwie 79 tys. ton. Rolnicy nie wywiązywali się z umów kontraktacyjnych, gdyż część zakontraktowanych ziemniaków skrobiowych sprzedawali jako ziemniaki jadalne po dużo wyższych cenach (rys. 1).

Rys. 1. Produkcja skrobi ziemniaczanej w Polsce (tys. ton)
Fig. 1. Production of potato starch in Poland (thousands of tons)

W następnych latach z powodu znacznego wzrostu cen zbóż i rzepaku uprawa ziemniaków skrobiowych była coraz mniej opłacalna, a ponieważ silnie umacniał się PLN obniżała się cena minimalna (w przeliczeniu na PLN) i mały dopłaty uzupełniające, chociaż ich poziom wyrażony w EUR wzrastał. Zakłady ziemniaczane, by pozyskać surowiec musiały płacić ceny wyższe od minimalnej i stosować dodatkowe zachęty dla plantatorów na przykład w formie kredytowania środków produkcji (sadzeniaki, nawozy, środki ochrony). Wpłynęło to na zwiększenia kosztów pozyskania surowca, co przełożyło się na pogorszenie sytuacji finansowej zakładów.

Sz szczególnie trudna, wręcz dramatyczna sytuacja miała miejsce w 2009 roku. Z powodu dużego spadku cen zbytu skrobi ziemniaczanej spadły przychody zakładów skrobiowych, część z nich straciła zdolność realizacji zobowiązań, w tym między innymi wobec dostawców ziemniaków skrobiowych. Nie mogły one również uzyskać kredytu, ponieważ branża skrobiowa jest określona przez banki jako grupa podwyższonego ryzyka kredytowego, właśnie z powodu malejących przychodów i coraz gorszych perspektyw przed tym sektorem. Sytuacja większości polskich zakładów produkujących skrobię ziemniaczaną jest też szczególnie trudna z tego względu, że produkują one wyłącznie skrobię ziemniaczaną, a tylko kilka ma bardziej zdywersyfikowaną produkcję. W tej sytuacji nawet stosunkowo niewielkie zaburzenie na rynku i wahania cen skrobi szybko przekładają się na problemy finansowe zakładów (Dzwonkowski, 2011).

W 2010 r., a zwłaszcza w drugiej jego połowie oraz w 2011 r., dzięki poprawie koniunktury na światowym rynku surowców rolnych sytuacja finansowo-ekonomiczna przemysłu skrobiowego była bardzo dobra. Zmiany cen skrobi ziemniaczanej są uzależnione nie tylko od sytuacji podaży-popytowej na tym rynku, ale znajdują się również pod silnym wpływem zmian cen na rynku skrobi i produktów skrobiowych wytwarzanych ze zbóż. Szczególnie silnie było to zauważalne w sezonie 2010/11.

MALEJĄCE ZNACZENIE SKROBI ZIEMNIACZANEJ

Dynamiczny rozwój wielu gałęzi przemysłu będących największymi odbiorcami produktów skrobiowych (przemysł spożywczy, a w tym przede wszystkim cukierniczy, koncentratów spożywczych, soków i napojów, piekarniczy, farmaceutyczny i korzystający głównie z dostaw z importu przemysł papierniczy) powodował bardzo duży wzrost zapotrzebowania na skrobię i produkty skrobiowe. Zużycie tych produktów w Polsce w połowie lat 90. było oceniane na ok. 200 tys. ton, w 2000 r. było już prawie 2-krotnie wyższe, a 2007 r. osiągnęło poziom ok. 780 tys. ton. Oznacza to, że w tym okresie średnioroczne tempo wzrostu zapotrzebowania na produkty skrobiowe wynosiło ok. 12%. W 2008 r. z powodu kryzysu wystąpił przejściowy spadek zapotrzebowania na skrobię i produkty skrobiowe. Wraz ze wzrostem gospodarczym będzie następować dalszy rozwój gałęzi przemysłu wykorzystujących skrobię i produkty skrobiowe. Dynamika tego wzrostu została wyraźnie spowolniona z powodu kryzysu finansowo-ekonomicznego w latach 2008–2009, jednak w dalszej perspektywie nie powinien być on mniejszy niż ok. 3% w skali roku.

Mimo rosnącego zapotrzebowania rynku krajowego na skrobię i produkty skrobiowe oraz praktycznie nieograniczonych zasobów surowcowych, dużych tradycji produkcyjnych i eksportowych, sektor ten nie rozwija się lub rozwija się w niewystarczającym stopniu. Polska jest coraz większym importerem netto produktów skrobiowych, przy niewykorzystanym potencjale przemysłu skrobiowego.

Produkty skrobiowe wytwarzane ze zbóż są w zasadzie w pełni substytucyjne z pozyskiwanymi z ziemniaków, a koszty ich produkcji są niższe. Przy systematycznym wzroście produkcji skrobi i syropów skrobiowych z pszenicy, rosnącym imporcie i ograniczeniu kwotowym produkcji skrobi z ziemniaków, coraz mniejsze znaczenie w zaspokajaniu popytu krajowego na produkty skrobiowe ma skrobia ziemniaczana. Jej udział w produkcji wyrobów skrobiowych ogółem zmalał do ok. 20%, a w zużyciu spadł do 10% (tab. 2).

Objęcie rynku skrobi ziemniaczanej Wspólną Polityką Rolną po akcesji Polski do UE wpłynęło na poprawę sytuacji ekonomiczno-finansowej firm zajmujących się przetwórstwem ziemniaków na skrobię. Poprawa ta miała miejsce zwłaszcza w pierwszym roku po akcesji oraz w latach: 2007 i 2010–2011 gdy z powodu rekordowych cen skrobi ziemniaczanej i praktycznie niezmiennych cen surowca, znacząco zwiększyły się zyski i poprawiła rentowność jej produkcji. W dramatycznej sytuacji znalazł się sektor skrobiowy w 2009 r., gdy z powodów koniunkturalnych (głęboki spadek cen zbytu) przychody tylko

w ok. 90% pozwoliły pokryć koszty produkcji, a sektor zanotował znaczące straty (Dzwonkowski, 2011).

Tabela 2

Produkcja i udział skrobi ziemniaczanej w produkcji wyrobów skrobiowych (tys. ton)
Production and the participation of potato starch in the total production of starch products
(thousands of tons)

Wyszczególnienie Item	Rok Year						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Produkcja wyrobów skrobiowych Production of starch products	564	576	578	542	565	570	610
Produkcja skrobi ziemniaczanej Production of starch potato	130	79	115	118	108	81	120
Eksport netto skrobi ziemniaczanej Net export of potato starch	52	8	15	22	37	45	23
Udział skrobi ziemniaczanej w produkcji ogółem % participation of potato starch in the total production %	23,0	13,7	19,9	21,8	19,1	14,2	19,7
Zużycie produktów skrobiowych Using of starch products	667	751	783	682	798	859	950
Udział skrobi ziemniaczanej w zużyciu ogółem % Participation of potato starch in the total using %	11,7	9,5	12,8	14,1	8,9	4,2	10,2

*Szacunek ; Estimation

Źródło: obliczenia i szacunki własne na podstawie danych GUS, IERiGŻ-PIB

Source: calculations and own estimates on the basis of data CSO, AMA, IAFE-NRI

ZNACZENIE UPRAWY ZIEMNIAKÓW W POLSCE I PRZERÓB NA SKROBIĘ

W produkcji ziemniaków od początku lat 90. obserwuje się tendencję spadkową. Pod koniec lat 90. ich udział w strukturze zasiewów przekraczał 10%, w 2002 r. obniżył się do 7,1%, a w 2010 r. spadł do zaledwie 3,3%. Spadek produkcji ziemniaków w Polsce wynika przede wszystkim z coraz mniejszego zainteresowania ziemniakami jako paszą. Maleje konsumpcja ziemniaków, a ze strony przemysłu spirytusowego brak jest także zainteresowania ziemniakami. Wprawdzie jednocześnie zwiększa się popyt na wysokiej jakości ziemniaki ze strony producentów przetworów spożywczych, ale wzrost popytu z tego tytułu tylko w minimalnym stopniu rekompensuje głęboki spadek zapotrzebowania na ziemniaki ze strony tradycyjnych odbiorców. Stąd systematyczny spadek produkcji ziemniaków.

Obecnie pod uprawę ziemniaków Polsce przeznaczają się nieco ponad 400 tys. ha, przy czym areal ziemniaków skrobiowych wynosi ok. 25 tys. ha., tj. zaledwie ok. 6% powierzchni uprawy ziemniaków ogółem. Udział ziemniaków przerabianych na skrobię w całkowitej produkcji jest jednak większy niż udział powierzchni ich uprawy. Wynika to faktu, że uprawa ziemniaków skrobiowych ma charakter intensywny, a osiągnięte plony są dużo wyższe od średniej i wynoszą przynajmniej 250–300 dt/ha, wobec 170–230 dt/ha w uprawie ziemniaków w skali całego kraju.

Bezpośrednio po akcesji Polski do UE nastąpił znaczący wzrost dochodów plantatorów ziemniaków skrobiowych, dzięki wyższym cenom skupu płaconym za ziemniaki skrobiowe oraz blisko 2,5-krotnie wyższym niż przed akcesją płatnościom uzupełniającym. W następnych latach, z powodu aprecjacji złotego i wahań plonów ziemniaków, dochody rolników zmalały, a opłacalność uprawy ziemniaków skrobiowych znacząco się obniżyła i rolnicy rezygnują z uprawy ziemniaków skrobiowych na rzecz innych roślin. Znaczący udział w przychodach rolników uprawiających ziemniaki skrobiowe stanowią płatności uzupełniające związane z produkcją. W ostatnich pięciu latach plantatorzy za dostarczone do zakładu skrobiowego ziemniaki otrzymywali cenę minimalną, która w zależności zawartości skrobi i kursu euro wynosiła średnio 150–165 zł/tonę. Ponadto otrzymywali w formie płatności uzupełniających związanych z produkcją 55–67 zł/tonę ziemniaków. Wynika z tego, że płatności uzupełniające związane z produkcją w poszczególnych latach stanowiły do 30% przychodów z uprawy ziemniaków skrobiowych (tab. 3).

Tabela 3

Płatności dla plantatorów ziemniaków skrobiowych w Polsce
Payments for planters of starch potato in Poland

Wyszczególnienie Item	Lata Years					
	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	
związane z produkcją w przeliczeniu: coupled payment in the conversion:						
Na skrobię For starch	PLN/t	239,0	225,2	280,5	265,0	292,0
Na ziemniaki For potato	PLN/t	54,9	57,4	60,9	54,5	66,9
Na hektar uprawy To the hectare	PLN/ha	1592	1536	1626	1366	1873
Wyplacona kwota Paid amount	mln PLN	26,2	25,5	28,8	21,1	29,0
Niezwiązane z produkcją Decoupled payment						
Wyplacona kwota Paid amount	mln PLN	-	2,2	7,4	10,9	9,8

Źródło: Agencja Rynku Rolnego, obliczenia własne
 Source: Agricultural Market Agency, own calculations

Od sezonu 2012/13 dotychczasowe płatności uzupełniające dla producentów ziemniaków skrobiowych będą wypłacane jako płatności niezwiązane, czyli będą je otrzymywać ci, którzy produkowali ziemniaki skrobiowe w okresie referencyjnym (obecnie jest to sezon 2007/2008), niezależnie czy obecnie prowadzą ich uprawę czy też nie. Bardziej sensownym i sprawiedliwym byłoby rozszerzenie okresu referencyjnego również i na inne lata, gdyż pozwoliłoby to objąć tymi płatnościami większą liczbę dotychczasowych plantatorów. Powyższe regulacje spowodują, że opłacalność produkcji ziemniaków skrobiowych jeszcze bardziej się obniży, a ich areał zmaleje, chyba, że krochmalnie zaoferują cenę przynajmniej o 20–25% wyższą od dotychczasowej, by rolnikom przynajmniej częściowo zrekompensować brak płatności związanych.

PODSUMOWANIE

Ocena dotychczas funkcjonującego systemu regulacji rynku skrobi ziemniaczanej i jego wpływ na sytuację sektora skrobiowego w Polsce jest niejednoznaczna, zwłaszcza na tle innych krajów UE. Polska w znacznie mniejszym stopniu niż inne kraje wykorzystywała przyznane kwoty produkcyjne. Również udział ziemniaków przerabianych na skrobię w ich produkcji ogółem jest kilkakrotnie mniejszy niż w innych krajach UE (w Polsce przerób ziemniaków na skrobię stanowi 6–7% zagospodarowania zbiorów, w krajach UE — ok. 30%, a w Danii nawet 60%). Natomiast jednoznacznie negatywnie należy ocenić zmiany polegające na pełnym urynkowaniu sektora, a które będą obowiązywać już od sezonu 2012/13. Brak bezpośredniego wsparcia finansowego sektora, a zwłaszcza produkcji ziemniaków skrobiowych, wywoła szereg niekorzystnych zjawisk. Nastąpi wzrost cen surowca, gdyż krochmalnie aby przynajmniej częściowo zrekompensować rolnikom brak płatności uzupełniającej związanej z produkcją, będą musiały zaoferować wyższą przynajmniej o 20–25% cenę za ziemniaki skrobiowe. Spowoduje to wzrost kosztów produkcji skrobi ziemniaczanej, dalszy spadek jej konkurencyjności względem skrobi ze zbóż, zmniejszenie popytu i w konsekwencji ograniczenie jej produkcji. Będzie to mieć określone konsekwencje i dla ziemniaków skrobiowych, których produkcja również się obniży.

Ze względu na duże rozdrobnienie produkcji i brak jej dywersyfikacji polski przemysł skrobiowy jest mało konkurencyjny. W związku z wprowadzeniem reformy tego rynku prawdopodobnie dojdzie do koncentracji i przyspieszonej restrukturyzacji tego sektora. Na rynku pozostanie kilka większych firm oraz parę najmniejszych, które ze względu na swoją specyfikę i dużą zdolność dostosowywania się do zmiennej koniunktury będą umiały znaleźć się w nowej rzeczywistości gospodarowania. Spowoduje to również zmniejszenie liczby plantatorów ziemniaków skrobiowych, których liczba i tak już spadła o połowę na przestrzeni ostatnich 5–7 lat, do niespełna 5 tysięcy. Dalszy spadek areалу uprawy okopowych, na rzecz zwiększania zbóż i rzepaku, prowadzi do niekorzystnych zmian w płodozmianie i zagraża jednemu z istotnych celów przyszłej WPR, jakim jest m.in. zrównoważony wzrost z zachowaniem bioróżnorodności oraz osiągnięcie różnorodności strukturalnej systemów uprawy rolnej.

Wpływ nowych zasad funkcjonowania sektora negatywnie, chociaż w mniejszym stopniu niż w Polsce, odczują przedsiębiorstwa ziemniaczane również i w innych krajach UE. W Europie Zachodniej w wielu zakładach produkujących skrobię ziemniaczaną udziałowcami są plantatorzy, dla których przychodem jest nie tylko sprzedaż ziemniaków skrobiowych, ale i partycypacja w osiągniętych zyskach przez firmę. To pozwala zakładom tanio pozyskiwać surowiec. Ponadto znacznie większa skala i asortyment produkcji niż zakładów w Polsce powoduje, że przedsiębiorstwom w innych krajach UE może być łatwiej dostosować się do nowych uwarunkowań.

LITERATURA

- Bourne M.: Food Texture and Viscosity. Concept and Measurement. Academic Press 2002: 1 — 32.
- Czyżewski A., Poczta-Wajda A. 2011. Polityka rolna w warunkach globalizacji. Doświadczenie GATT/WTO, PWE, Warszawa 2011: 252 — 256.
- Duval L. i in. 2010. Evaluation of Common Agricultural Policy Measures applied to the Starch Sector. Final Report – AGROSYNERGIE: 331 — 343.
- Dzwonkowski W. 2005. Rynek skrobi ziemniaczanej w Polsce i w Unii Europejskiej (argumenty za zwiększeniem kwoty produkcyjnej na skrobię ziemniaczaną dla Polski). Ekspertyza dla MRiRW. IERiŻ — PIB, Warszawa: 46 ss.
- Dzwonkowski W. 2007. działania instrumentów WPR na rynku skrobi [W:] Wpływ Wspólnej Polityki Rolnej na rynki rolno-spożywcze. IERiŻ — PIB Warszawa: 34 — 44.
- Dzwonkowski W. 2011. „Rynek skrobi ziemniaczanej w Polsce i w Unii Europejskiej (argumenty za utrzymaniem dotychczasowego systemu regulacji i bezpośredniego wsparcia sektora)”. Ekspertyza dla MRiRW. IERiŻ — PIB, Warszawa: 32 ss.
- Łeszczyński W. 2004. Skrobia — surowiec przemysłowy, budowa i właściwości. Zesz. Probl. Post. Nauk Roln. 500: 69 — 98.
- Nowotny F. 1972. Technologia przetwórstwa ziemniaczanego, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa: 77.
- Prośba-Białczyk U. 2006. Produkcja ziemniaka skrobiowego, Zesz. Probl. Post. Nauk Roln. 530: 43 — 52.
- Rozporządzenie RADY (WE) Nr 72/2009 z dnia 19 stycznia 2009 r. w sprawie zmian we Wspólnej Polityce Rolnej.
- Thys M., Dorys M. 1998. Modified starches for fruit preparations. Fruit Processing nr 5: 206 — 209.